

Vurdering av samlinger

Veiledning

Vurdering av kunst -og kulturhistoriske
samlinger

Haugalandmuseene

KULTURRÅDET
Arts Council
Norway

HAUGALAND
MUSEENE

Utgitt av Kulturrådet 2016

Forside: Fiskegarn

Foto: Riddu Duottar Museat

ISBN 978-82-8105-121-8 (Papir)

ISBN 978-82-8105-122-5 (Digitalt)

Kulturrådet

Mølleparken 2

Postboks 8052 Dep

N-0031 Oslo

Tlf: +47 21 04 58 00

post@kulturradet.no

www.kulturradet.no

INNHOOLD

FORORD	s. 5
TINGENES TILSTAND	s. 6
VURDERING AV BETYDNING	s. 8
Begrepsavklaring	s. 8
Hva kan vurderes	s. 8
Hvem kan vurdere betydning	s. 8
Dokumentasjon av arbeidet	s. 9
OVERSIKT OG REVISJON	s. 11
BESKRIVELSE	s. 13
1 Beskriv samlingen kort	s. 13
2 Bakgrunn for vurdering	s. 13
3 Samle alle kilder	s. 13
4 Samlingens historie	s. 14
5 Samlingens omfang, tema og relevans	s. 14
6 Utforsk samlingens kontekst	s. 14
7 Rådfør deg med andre	s. 15
8 Tilstand og miljø	s. 15
9 Sammenlign med lignende samlinger	s. 15
10 Identifiser relaterte steder og objekter	s. 15
Eksempler	s. 16
VURDERING	s. 20
Hovedkriterier	s. 21
Sammenlignende kriterier	s. 22
Eksempler	s. 23
KONKLUSJON	s. 26
TILTAK	s. 27
VEDLEGG	
Vedlegg 1: Oversiktsskjema	s. 28
Vedlegg 2: Fotoskjema	s. 30
Vedlegg 3: Hjelpeskjema for tilstandsvurdering	s. 30
Vedlegg 4: Definisjon av tilstand	s. 32
Vedlegg 5: Definisjoner på oppbevaringsforhold	s. 33
Vedlegg 6: Skjema for tiltak	s. 33
LITTERATUR	s. 34

Gamle skulebenker som tidligere elever har preget med sine skriblerier. Vekker dette sansene dine?
Foto: Haugalandmuseene

Forord

De siste tiårene har tilveksten til museene økt kraftig, og håndteringen av samlingene er utfordrende for museene og deres ansatte. Det er et stort etterslep av objekter som trenger katalogisering og konservering. Mange museer har et prekært behov for bedre og større magasiner og få konserveringsressurser. Innsamlingsplaner vil i framtiden kunne begrense inntaket, samtidig som vi må gjøre prioriteringer når det gjelder hvilke objekter og samlinger vi skal bruke mest ressurser på.

Det tas daglig avgjørelser som innebærer en prioritering av noen objekter eller samlinger framfor andre. Slike avgjørelser har betydning for vår fremtidige forståelse av historien. Vi kan heller ikke bevare alt for alltid. Et verktøy for revisjon og vurdering av betydningen til enkeltobjekter, delsamlinger og hele samlinger i museet vil kunne gi et bedre styringsredskap i framtidig forvaltning av samlingene. Det handler til syvende og sist om hva museet skal være i framtiden. Hvilke deler av samlingen skal bevares, løftes fram og være betydningsfulle?

Haugalandmuseene har i to omganger fått tildelt utviklingsmidler fra Norsk kulturråd, til utvikling innenfor området prioritering og vurdering. Resultatet er en metode for revisjon og vurdering av norske museers kunst- og kulturhistoriske samlinger. Størst inspirasjon er hentet fra den australske metoden Significance 2.0 (2009). Vi har også hentet noen elementer fra den nederlandske metoden Assessing Museum Collections – Collection valuation in six steps (2014). Takk til Norsk kulturråd for faglig og økonomisk støtte til dette viktige utviklingsarbeidet.

En egen arbeidsgruppe i Haugalandmuseene oversatte og prøvde ut ulike metoder fra 2013 - 2015. En spesiell takk til Madli Hjermann, Camilla Haug og Ragnhild Hystad-Tjelle, som alle har vært ansatte i prosjektet. Våren 2015 innledet vi et samarbeid med Perspektivet museum, Riddu Duottar Museat, Gudbrandsdalsmusea, Drammen museum og Dalane folke-museum, og en metode tilpasset norsk museumshverdag, ble prøvd ut på kulturhistoriske samlinger i disse museene. Hauge-sund billedgalleri, som er en del av Haugalandmuseene, testet metoden på kunstsamlinger. Metoden ble diskutert og videreutviklet i felles arbeidsmøter vinteren og våren 2015. Vi takker alle museene for et godt og konstruktivt samarbeid.

Metoden presenteres her med veiledning, og viser eksempler fra syv ulike samlinger, som en hjelp til å forstå hva som menes under de ulike punktene. Metoden kan brukes i alle oppgaver i samlingsforvaltningen: innsamling, aksesjon, avhending, katalogisering, bevaring, konservering og utstillingsarbeid. Vi har også erfart at en kvalitativ vurdering av betydning gir oversikt, innsikt og ny kunnskap. Kunnskap som er lagret i museets arkiver, ofte gjemt og glemt, men som nå ser dagens lys igjen. Samlingene aktiveres og gjør at vi som arbeider i museene i dag kan se nye muligheter både innenfor bevaring, forskning og formidling.

Grethe Paulsen Vie
31.08.2016

Tingenes tilstand

Samlingene i norske museer er varierte og mangfoldige, og bidrar til mye kunnskap og glede, både for museumsansatte og publikum. Samtidig er overfylte magasiner og store restanser en del av hverdagen i mange norske museer. Det er et økende behov for å få oversikt, ta riktige avgjørelser, og lage gode strategier i samlingsforvaltningen.

I St. meld. nr. 49 Framtidas museum (2008-2009) påpekes det at viktige delmål i arbeidet med forvaltning av samlingene vil være ”gode sikrings- og bevaringsforhold samt prioritering og bevaring av samlingene” (Framtidas museum: 149). Samlingsutviklingen ved museene har de siste årene fått økt fokus og prioritet, og flere nye standarder og retningslinjer har bidratt til å øke kompetansen blant museumsansatte og lette arbeidet med samlingene.

Et tidlig arbeid var *Viktig og vakkert – utvalgsprinsipper for fotografi*¹, som ble utgitt i 2008. Veiledningen retter seg både til arkiv, bibliotek og museum og tar tak i utfordringene med de store mengdene fotografisk materiale. Publikasjonen skisserer opp felles prinsipper og kriterier for innsamling, avhending og digitalisering av fotografi.

Et annet prosjekt som tidlig berørte verdisetting i museene var *Tilstandsvurdering av museums-samlinger*.² Målet var å få en oversikt over samlingene i hvert fylke, og samle dette til en nasjonal oversikt. Museets personale ble bedt om å gi en verdisetting av samlingene i sin helhet, med inndeling i fire verdikategorier, fra Svært viktig samling til Ikke prioritert samling. Resultatene presenteres i *Vél bevart – tilstandsvurdering av museumssamlinger*, som ble utgitt i 2008.³

En metode for *Prioritering av bygningssamlingen*⁴ ble gitt ut i 2014, og er et verktøy for å vurdere tilstand, kulturhistorisk verdi og relevans i bygningssamlinger. I 2015 kom *Retningslinjer for avhending*⁵, der avklaringer rundt museenes juridiske eierskap til gjenstander og retningslinjer for avhendingsprosessen presenteres.

Vurdering av kunst- og kulturhistoriske samlinger føyer seg her inn i rekken av verktøy som kan bidra til en bærekraftig samlingsutvikling. Metoden kan bidra til å ta gode og dokumenterte avgjørelser, og løfte fram samlinger som virkelig har betydning for museet og samfunnet.

¹ ABM-utvikling 2008.

² Prosjektet ble startet av Norsk Museumsutvikling i 1999 og varte til 2007.

³ ABM-skrift #51.

⁴ Kulturrådet.

⁵ Kulturrådet, utarbeidet av Bymuseet i Bergen, Randsfjordmuseene og Oslo museum.

Vurdering av betydning

Internasjonalt har begrepet Significance de siste årene blitt et felles begrep for prosessen med å vurdere samlingers betydning og verdi. En rekke rapporter og dokumenter diskuterer Significance, som ble nedfelt i UNESCOs konvensjoner allerede i 1972 i Convention concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage. Significance kan oversettes med 'det å være signifikant, av betydning, betydningsfullhet'.

I den australske metoden Significance 2.0⁶, forklares significance som et konsept – en metode, som skal hjelpe oss å forstå og argumentere for hvorfor enkeltobjekter og samlinger er betydningsfulle. Metoden ble utviklet for å bedre hverdagen til de ansatte i museene, og hjelpe dem til å prioritere riktig i samlingsforvaltningen. Flere europeiske land har latt seg inspirere av Significance-konseptet, og metoder for å vurdere samlinger er utviklet og tatt i bruk ved flere museer, særlig i Nederland⁷ og Storbritannia⁸.

⁶ I [significance] – a guide to assessing the significance of cultural heritage objects and collections (2001) defineres Significance som: (...) The meaning and value of an item or collection, or what makes it important. Significance is the historic, aesthetic, scientific and social values that an object or collection has for past, present and future generations.

⁷ Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (Rikstjenesten for kulturarv) i Nederland har gitt ut publikasjonen Op de museale Weegschaal – collectiewaardering in zes stappen (2013), som også er inspirert av Significance 2.0. En engelsk oversettelse har tittelen Assessing Museum Collections – Collection valuation in six steps (2014)

⁸ Inspirert av den australske Significance-metoden utviklet Renaissance East Midland Museums (REM) i 2010 Reviewing Significance: a framework for assessing museum collections' significance, management and use (2010). De kom med en revidert utgave i 2012: Reviewing Significance 2.0. De bygger i tillegg på University College London's Collection Review, (2007-2009), et Revita-verktøy som ble utviklet for å få oversikt over samlingene ved University College London's Collections (UCL).

Det er konseptet Significance som ligger til grunn for utviklingen av en ny metode for revisjon og vurdering av samlinger i norske museer. Metoden består av fem steg, som sikrer en lik vurdering på tvers av samlinger og museer. Å lage en *oversikt* og utføre en *revisjon* av alle objektene som skal vurderes, utgjør et viktig forarbeid. I *beskrivelsen* av samlingen og selve *vurderingsprosessen*, utforsker en alle elementer som bidrar til å gi samlingen mening, som samlingshistorie, proveniens, kontekst, tilstand og relevans for museet. *Konklusjonen* gir oss mulighet til å vise hvorfor samlingen er viktig for museet og samfunnet, og den setter oss i stand til å treffe riktige avgjørelser om *tiltak* som fremmer bevaring, formidling og forskning.

Metoden som presenteres her, gir oss en mulighet til å snakke et felles språk og utføre en kvalitativ analyse av historiske, estetiske, vitenskapelige og sosiale eller religiøse verdier⁹. Metoden kan brukes som et verktøy i den daglige forvaltningen – knyttet til aksisjon, avhending, katalogisering, konservering, bevaring, sikring og digitalisering. Vurderingen gir et viktig og nødvendig grunnlag for diskusjon rundt framtidige målsettinger, prioriteringer og ressursbruk i samlingsforvaltningen.

⁹ Significance 2.0. A guide to assessing the significance of collections (2009). Significance beskrives der som (...) The values and meanings that items and collections have for people and communities. Significance helps unlock the potential for collections, creating opportunities for communities to access and enjoy collections, and to understand the history, cultures and environments of Australia.

Metoden er også et godt hjelpemiddel når en skal lage innsamlingsplaner og strategiplaner. For å kunne utarbeide bærekraftige og langsiktige strategier for museet, er det behov for å tydeliggjøre hvilke samlinger en har, hvilke samlinger som er betydningsfulle, og hvilke samlinger som skal løftes fram i videre forvaltning og formidling. Vurderingen kan avdekke styrker og svakheter i samlingene og bidra til å definere en *kjernesamling*.

Samlingene er museets identitet. Å ta vare på og bruke kunnskapene om dem må derfor være en av museenes viktigste oppgaver. Metoden åpner opp for dybdestudier av objekter og samlinger, og tilfører museet ny kunnskap. Kunnskap som kan brukes i forvaltning, formidling, forskning og markedsføring av museet. Metoden kan dermed bidra både til samlingsutvikling og fornying av museene.

Begrepsavklaring

Begrepet betydning, her oversatt fra *significance*, foretrekkes framfor begrepet verdi. Innad i museene vil begrepet verdi som oftest forstås som kunst- eller kulturhistorisk verdi. Men brukt alene, kan samfunnet rundt oppfatte det som økonomisk verdi. Museene som arbeider med vurderinger av samlinger bør derfor være bevisste på begrepsbruk. Setter en historisk, kunstnerisk, forskning eller sosial/religiøs foran begrepet verdi, slik det er gjort i vurderingsdelen av metoden, blir forståelsen en annen. En samling kan tillegges høy eller lav betydning, og denne betydningen kan vektes opp eller ned.

Hva kan vurderes

Metoden kan brukes for å vurdere kunst- og kulturhistoriske samlinger på flere nivåer. Både enkeltobjekter, delsamlinger og hele samlinger kan vurderes. Metoden fungerer godt på tematiske samlinger og samlinger som avgrenses etter gjenstandstyper, men kan også fint brukes på tvers av samlinger og museer. Formålet for vurderingen vil påvirke utvalget som gjøres.

I kulturhistoriske museer er samlingene ofte inndelt etter tradisjonelle tema som landbruk, fiske, sjøfart, folkekunst og interiør. Delsamlinger kan være ploger, fiskegarn, skipskister, mangletrær, stoler og fotografarkiver. For å komme i gang med revisjon og vurdering av samlinger, anbefales det å starte med delsamlinger som er enkle å avgrense. Arbeidet som gjøres med å undersøke samlingshistorikk og historisk kontekst kan ofte anvendes i flere vurderinger.

Kunstsamlinger kan avgrenses til å gjelde en kunstners verk i en samling eller til tematiske avgrensninger, som kunsthistoriske stilperioder. Avgrensningene for hva som skal vurderes, kan også være fysiske, som samlinger i et magasin eller et utstillingsrom. Er formålet å vurdere innkjøp til en kunstsamling, kan det være behov for å få en oversikt over alle kunstverk fra samme kunstner, og sette kunstnerskap og kunstverk inn i en større helhet.

Hvem kan vurdere betydning

Revisjon og vurdering av en samling kan gjennomføres av én person alene eller av en større gruppe. Det anbefales at flere ansatte deltar i deler av vurderingen. Ulike fagfelt kan involveres, og ansatte har ofte kunnskaper om samlingene som ikke finnes i arkiver eller bøker. I noen tilfeller kan motstridende meninger om en samling avdekkes. I slike tilfeller bør alle synspunkter komme fram.

Spørsmålet om hvem som definerer betydning er komplekst, og vil variere fra samling til samling og fra museum til museum. Det viktigste er at en jevnlig spør seg hvem samlingen kan ha betydning for. Hvis et objekt eller en samling har sosial eller religiøs verdi for en gruppe i samfunnet, bør denne gruppen konsulteres. Deres synspunkter bør dokumenteres og reflekteres i konklusjonen.

Både store og små museer kan bruke metoden. Utviklingen av metoden er gjort med tanke på at også museer med små ressurser skal kunne arbeide effektivt med gjennomgang og vurdering av samlinger over en kort periode. Tiden en investerer i vurdering av betydning, vil gi en stor gevinst i form av veldokumenterte samlinger og økt kunnskap. En vurdering av betydning kan endres over tid og krever jevnlig revisjon.

Dokumentasjon av arbeidet

Før arbeidet starter, anbefales det å opprette en mappe, der alle dokumenter samles underveis.

Etter å ha fått oversikt over samlingen som skal vurderes, opprettes et eget dokument for selve beskrivelsen av samlingen, vurderingen og konklusjonen. Vurderingsdokumentet, alle hjelpeskjema og fotografier legges i denne mappen.

Samlingsdatabasen kan oppdateres underveis i prosessen, eller i etterkant. Beskrivelser og opplysninger som kommer fram i revisjons- og vurderingsprosessen føres inn i relevante felt i samlingsdatabasen. Vurderingsdokumentet og eventuelle hjelpeskjema kan også lastes opp i de aktuelle katalogposter i sin helhet når vurderingen er ferdig.

Oversikt over dokumenter

Dokumenter som bør opprettes og samles i en egen mappe i vurderingsprosessen:

Oversikt, Revisjon

- Mappe i samlingsdatabasen/oversiktsskjema (vedlegg 1)
- Fotoskjema (vedlegg 2)
- Mappe med fotografier

Beskrivelse, vurdering, konklusjon

- Vurderingsdokument
- Hjelpeskjema for tilstandsvurdering (vedlegg 3)

Tiltak

- Skjema for tiltak (vedlegg 6)

VURDERINGS- METODEN

Trinn for trinn

OVERSIKT OG
REVISJON

BESKRIVELSE

VURDERING

KONKLUSJON

TILTAK

Et oversiktsskjema og en fotoliste kan være til god hjelp for å holde oversikt over en delsamling og hvilke ulike magasiner de er plassert i. Her arbeider to av museets ansatte med å få oversikt over plogsamlingen. Det var viktig med gjenfinning av alle katalogiserte ploger, samt en kartlegging over ploger som ikke var katalogiserte – hvilke typer, hvor de er lagret og tilstand. Oversiktsskjemaet og fotolisten skal følge den endelige vurderingsrapporten. Foto: Haugalandmuseene

Oversikt og revisjon

Lag en oversikt og utfør en revisjon over alle objektene som skal vurderes. Dette utgjør et viktig forarbeid til beskrivelsen og vurderingen. Uten å skaffe seg en god oversikt, er det vanskelig å vurdere alle aspekter ved en samling. Det er også metodens styrke – den systematiske gjennomgangen av samlingene gir museet det nødvendige grunnlaget for å ta gode avgjørelser.

Oversikt

Få en første oversikt over alle katalogiserte objekter. Søk opp i samlingsdatabasen og let i kortkatalog og eldre museumsprotokoller. Objekter som kun er registrerte i kortkatalog eller eldre museumsprotokoll, føres inn i digital samlingsdatabase.

Revisjon

Gjennomfør revisjon av katalogiserte objekter med utgangspunkt i samlingsdatabasen ¹⁰. Finn alle katalogiserte objekter i utstillinger og på magasin. Kontroller om opplysninger i den digitale samlingsdatabasen samsvarer med eldre museumsprotokoll eller kortkatalog, og utfør en minimumsrevisjon i i katalogposten i samlingsdatabasen.¹¹

- Betegnelse
- Presisert betegnelse
- Alternativ betegnelse
- Emneord – legg til hvis dette mangler – bruk emneordliste. Tenk SØK!
- Klassifikasjon – legg til hvis dette mangler
- Beskrivelse – kort og presis beskrivelse
- Kontroller mål
- Farge
- Tilstand
- Materiale
- Teknikk
- Antall

Fotografer objektene og legg bildene inn i databasen, hvis dette ikke allerede er gjort.

Oversiktsskjema

Opprett en mappe i samlingsdatabasen, med oversikt over alle objekter i samlingen. Hvis ikke alle objekter som skal vurderes er katalogiserte, kan det opprettes et eget oversiktsskjema (vedlegg 1). Gi mappen/oversiktsskjemaet navn. Her kan også formålet med vurderingen skrives inn, for eksempel innsamling, bedre bevaring, konservering, avhending.

Oversiktsskjemaet bør inneholde følgende opplysninger:

- Kort beskrivelse, type, evt. spesielle detaljer
- Innkomstdato og giver, evt. andre detaljer rundt aksisjon
- Betegnelse
- Kort beskrivelse av tilstand

Finn fram objekter som ikke er katalogisert og gi dem et foreløpig nummer. Heng på en merkelapp med foreløpig nummer og før inn opplysninger om dem i oversiktsskjemaet.

Fotoskjema

Fotografer alle objektene som ikke er katalogisert, slik de står på magasin eller i utstilling. Flere gjenstander kan fotograferes sammen. Opprett en egen mappe med fotografier. Opprett et fotoskjema (vedlegg 2), med oversikt over bilder av objektene som ikke er katalogisert. Henvis til løpende fotonummer i oversiktsskjemaet. Oversikten over objektene må oppdateres jevnlig gjennom vurderingsprosessen.

¹⁰ Revisjon av katalogposter i samlingsdatabasen kan også foretas etter vurderingen – som et tiltak.

¹¹ Forslag til minimumsrevisjon av gjenstander. Her vil kunst og fotografi ha andre felter.

Beskrivelse

Det er nødvendig å samle inn informasjon, beskrive og analysere samlingen før man foretar en endelig vurdering. I denne delen utforsker en alle elementer som bidrar til å gi samlingen mening, som samlingshistorie, proveniens, kontekst, tilstand og relevans for museet. Det bør opprettes et eget vurderingsdokument, der alle påfølgende punkter besvares. Beskrivelsesdelen består av 10 steg.

1. Beskriv samlingen kort

Gi en kort beskrivelse av samlingen som skal vurderes. Bruk opplysningene fra samlingsdatabase, mappe, oversiktsskjema og fotoskjema.

2. Bakgrunn for vurderingen

Beskriv formålet med vurderingen

Formålet med vurderingen kan ha betydning for vurderingene du gjør underveis, og for sluttresultatet. Det anbefales derfor å bruke litt tid på å diskutere formålet med kolleger, og beskrive dette. Det er viktig å være tydelig på at det er et formål. Det er alltid en grunn til at vi går i gang med vurderingen. Formålet kan være ny innsamling, aksesjon, katalogisering, konservering, bevaring, sikring og digitalisering, avhending, finne styrker og svakheter i samlingen, definere en kjernesamling, finne fokusområder, økt kunnskap, eller annet.

Beskriv perspektivet/referanserammen en vurderer ut i fra

Perspektivet/referanserammen en vurderer ut i fra kan variere. Det kan være ut i fra et lokalt,

regionalt, nasjonalt eller internasjonalt perspektiv. I kulturhistoriske museer med lokale og regionale samlinger vil det nasjonale perspektivet ofte være underordnet. For museer med nasjonale samlinger, for kunstmuseer og naturhistoriske museer, kan et utvidet regionalt perspektiv, eller et nasjonalt/internasjonalt perspektiv være en viktig ramme rundt vurderingen. Referanserammen bestemmer hva en samling blir sammenlignet med og fra hvilket perspektiv den blir analysert ut i fra.

3. Samle alle kilder

Alle kilder til kunnskap om samlingen i og utenfor museets arkiv skrives ned her

Dette kan inkludere aksesjonslister, protokollbeskrivelser, avisutklipp, brev, dagbøker, årbokartikler, muntlige kilder, publikasjoner og konserveringsrapporter. Noter hvor arkivmaterialet er plassert. Generell litteratur om emnet omtales ikke her, men tas med i litteraturlisten til slutt. Det anbefales å bruke god tid på denne delen i starten av vurderingen. Når all informasjon er samlet, kan beskrivelsen av samlingen starte.

4. Samlingens historie

Beskriv samlingens utvikling og historikk i museet

Her beskrives samlingshistorikken etter at samlingen kom til museet. Dette punktet er viktig for å starte avklaringen rundt hvorfor museet har samlingen. Undersøk om innsamlingen kan ha pågått over flere perioder og om samlingen har kommet inn gjennom en målrettet innsamling. Noen ganger kan det være aktuelt å nevne om tidligere ansatte har hatt en rolle i utviklingen av samlingen.

Både oppbevarings-, magasin- og utstillingshistorikk kan gi en viktig forståelse av hvordan samlingen har blitt skapt og forstått i tidligere perioder. For kunstsamlinger er det særlig aktuelt å beskrive utstillingshistorikken. Der samlingen er skapt av en privat samler før den kom til museet, kan en i dette punktet redegjøre for historikken og når og hvorfor den ble innlemmet i museet.

5. Samlingens omfang, tema og relevans

Beskriv de viktigste tema eller objekter i samlingen

Gi en kort beskrivelse av proveniens, for eksempel produksjon eller bruk, for å avklare om samlingen er geografisk relatert til museumsregionen. Del gjerne inn i typologi, typer, stilarter, kunstnere mm, som en hjelp til å sortere og holde oversikt. Dette kan bidra til å avdekke om samlingen gjenspeiler noe av den lokale, regionale eller nasjonale historien som museet ønsker å fortelle. For å kunne undersøke relevans, er det viktig å ta stilling til om samlingen samsvarer med formål, innsamlingsplaner og strategiplaner.

Proveniens

Proveniens kommer av det latinske provenire, å oppstå. Det er et nøkkelement i vurderingen av samlings betydning. Et objekt med en veldokumentert proveniens har som regel større verdi enn et objekt uten dokumentert proveniens¹².

6. Utforsk samlingens kontekst

Sett samlingen inn i en historisk, geografisk eller kunstnerisk kontekst

Å sette samlingen inn i en kontekst er en viktig del av vurderingsprosessen. Objektene og samlingene taler ikke for seg selv. Vi må gi dem mening, og det gjør vi ved å plassere dem i ulike sammenhenger eller kontekster – historisk, geografisk eller kunstnerisk. Vi må forstå dem i lys av det vi vet om tiden de er laget i og de sammenhengene de er produsert, skapt og brukt i.

Kunstsamlinger kan gjerne settes inn i en kontekst i forhold til kunstnerskapet, i forhold til en kunstretning, til andre verk fra samme periode, i samme teknikk, stil eller fra samme region. Hvis det er snakk om offentlig kunst, er den fysiske konteksten ofte en integrert del av verket, og kan være en viktig del av betydningen. En må også være oppmerksom på at historiske epoker kan ha formet samlinger, som nazistenes innsamling av kunst i norske museer under 2. verdenskrig.

¹² I bokmålsordboka beskrives proveniens som «herkomst, opprinnelse, avstamning». Nynorskordboka inkluderer ordet «kjede». (<http://nob-ordbok.uio.no>). Den danske Wikipedia beskriver proveniens for museumsgjenstander (<http://da.wikipedia.org>) som «de opplysninger om objektet som er innsamlet i forbindelse med ervervelsen eller hjemtakingen til et museum». Deretter beskrives begrepet som en «redegjørelse for hvor og når gjenstanden er fremstilt, og hvem som siden har eid og brukt den» Ved flere eiere/brukere beskrives deres relasjon og det tidsrommet hver av dem har hatt objektet.

7. Rådfør deg med andre

Rådfør deg med givere, ansatte, eksperter eller andre folk med kunnskaper om samlingen

Her er det viktig å undersøke om samlingen betyr noe for enkeltpersoner, grupper i samfunnet eller organisasjoner. Dette punktet er spesielt viktig hvis formålet er avhending. Hvis en ikke finner andre som kan uttale seg om samlingen, er det rom for å gjøre egne vurderinger. Svarene en får her kan ha betydning når en senere skal vurdere samlingens sosiale eller åndelige verdi.

8. Tilstand og miljø

Beskriv samlingens tilstand og oppbevaringsforhold

Her kan en beskrive tilstanden for samlingen under ett eller vurdere enkeltobjekter i samlingen. Bevaringsforhold på magasin eller i utstilling er viktig å beskrive, inkludert kontroll av temperatur og luftfuktighet, plassering og oppheng. Bruk gjerne Hjelpeskjema for tilstandsvurdering (vedlegg 3). Definisjon av tilstand (vedlegg 4) og Definisjon av oppbevaringsforhold (vedlegg 5), vil være nyttig for en konsis vurdering av tilstand og miljø på tvers av museer og samlinger.

9. Sammenlign med lignende samlinger

Se etter samlinger av lignende størrelse, type og tema

Vurder om samlingen er lik eller ulik sammenlignbare samlinger. Dette steget er mest aktuelt hvis samlingen vurderes i et større regionalt, nasjonalt eller internasjonalt perspektiv. For å kunne sammenligne med andre samlinger, kan Digitalt museum og Nasjonalbibliotekets fotografregister være til hjelp. En kan også kontakte andre museer direkte, for å undersøke om de har lignende samlinger.

10. Identifiser relaterte steder og objekter

Undersøk om samlingen er relatert til bestemte steder eller til andre objekter i museet

Hvis samlingen står i sin opprinnelige kontekst, bygning eller miljø, beskrives dette her. Samlingen kan også være en del av en større helhet i museet, en større aksesjon, et dødsbo e. l. Dette må beskrives for ikke å miste viktig informasjon om hvilken sammenheng samlingen står i.

Eksempler

Fiskegarn i Gammelnaustet.
Foto: Krokkelv sjøsamiske museum

1. Beskriv samlingen kort

Fiskegarnsamlingen til Krokkelv sjøsamiske museum består av 31 fiskegarn. Av dem er hele 29 ikke katalogiserte. Et torskegarn KSM-JMM000018 og et kveitegarn RDMJMM000517 er registrert i Primus. Samtlige fiskegarn er brukt i fjordfiske - 8 smågarn (sei og småtorskegarn), 21 torskegarn, et kveitegarn og et finmasket flytegarn (sildegarn). Med unntak av to torskegarn, som museet har utstilt i det nye «Stornaustet» sammen med en Nordlandsbåt, utrustet for fiske, er hele fiskegarnsamlingen lokalisert i «Gammelnaustet», hvor de henger utstilt.

Barnestol. Foto: Perspektivet museum

2. Bakgrunn for vurderingen

Formål

Da Perspektivet museum i Tromsø vurderte sin stolsamling, var det en tanke at en systematisk oversikt ville gi innsikt i hvilke stoler i samlingen som er særlig viktige og dermed bør prioriteres videre. Var det stoler i samlingen som var særlig viktige i lys av dagens innsamlingspolitikk og formidlingsstrategier ved Perspektivet museum? Et annet formål var vurdering med tanke på avhending. Hovedformålet med vurderingsprosjektet ble dermed å få til en inndeling av stolene i to kategorier: 1) Stoler som prioriteres i en konserverings- og registreringsprosess og 2) stoler som frigjøres fra samlingen.

Perspektiv

Det tidligere Troms Folkemuseum samlet inn gjenstander i Troms fylke og det er derfor naturlig å vurdere ut i fra et lokalt og regionalt perspektiv. Deler av samlingen kommer fra private hjem og handelssteder tilknyttet eksportvirksomheten til Østersjøen, Mellom-Europa og Russland. Dermed utvides perspektivet. Stolenes estetiske preferanser har gjort det interessant å se samlingen i forhold til nasjonale og internasjonale tendenser i kunsthistorien.

Den første protokollen. Foto: Haugalandmuseene

3. Samle alle kilder

Kilder til kunnskap om Haugalandmuseenes plogsamling: De eldste protokollene, kortkatalogen og samlingsdatabasen inneholdt opplysninger om de enkelte plogene. Samlingsforvaltningsplan, årsmeldinger og årbokartikler, ga en innføring i innsamlingshistorikk for landbruksredskaper generelt og ploger spesielt. Museets eget arkivmateriale ga innsikt i plogfabrikker og informasjon om en omfattende nyere landbruksinnsamling. Dagbok, brev og notater ga ytterligere opplysninger om brukskontekst, og fortalte hvordan en tidligere hadde gått fram for å få tak i flere av plogene.

Mangletre på magasin. Foto: Drammen museum

4. Samlingens historie

Samlingens historie

Gjennom det faglige arbeidet i Drammen museum, som pågikk fram til slutten av 1930-tallet var det et tydelig fokus på å samle inn representative gjenstander fra de ulike regionene i museets nedslagsfelt. Det var dalførene og bygdene som trakk seg ned mot Drammen, Hallingdal, Numedal, Kongsberg-området, Eiker-bygdene og Lierbygda. Museets faglige leder, Anneken Pettersen omtalte sine innkjøp i detalj i museets beretninger for å redegjøre for representativiteten: «Sterkt lokalpreget er en gruppe utskårne mangletrær fra 1700-tallets slutning og 1800-tallets første årtier (1783-1804). De er dekorert med kronemonogram, den kronede løve på hellebarden, springende hjort. Hverken utførelsen eller komposisjonen tyder på nogen stor kunstner, med de har visselig samtidens anseelse og finnes utbredt over hele Eiker.»

Spisslede laga av Skjaak-Ola.
Foto: Gudbrandsdalsmusea

Samlingsskaper

Objekta som er vurdert i Gudbrandsdalsmusea, er ein del av ei større samling skapt av Olav Aukrust (1883 – 1929). I 1924 selde Aukrust samlinga til Lom kommune. Ei museumsnemnd, seinare Lom heimbygdslag, vart oppretta for ta hand om den innkjøpte samlinga og ordne utstillingsplass. Lom heimbygdslag vart med samlinga etter Olav Aukrust starten på Lom Bygdamuseum, og var også dei som dreiv museet fram til 1984. Aukrust var sterkt inspirert av romantikken og høgskulerørsla sine idear om det opphavlege og naturlege som samfunnet sine ideelle byggesteinar. Bygda var et slikt sted, mente ein, der dialekt, segn, folketro, eventyr, skikkar, tradisjonar, byggeskikk og folkekunst spegla det opphavlege, naturlege - det urnorske. Aukrust sin samlarinteresse, Lom kommune sitt oppkjøp av gjenstandar frå Aukrust og opprettinga av Lom heimbygdslag og Lom bygdesamling i 1925 var såleis typiske representantar for denne strømminga. Samlinga var utstilt frå 1925-2006. I den seinare tid har samlinga vore oppbevart på magasin.

Stolpekonstruksjonsstol. Foto: Perspektivet museum

5. Samlingens omfang, tema og relevans

Stil og konstruksjon

I stolsamlingen til Perspektivet museum, finnes stoler med trekk fra både middelalder, renessanse, barokk, empirestil, historisme og jugendstil/art nouveau. Det er også stor variasjon i typologi. For å få oversikt ble de systematisert i kategorier basert på konstruksjon: Stolpekonstruksjonsstoler, pinnestoler, armstoler, barnestoler, Wienerstoler, krakker, hjørnestoler, gyngestol, gyldenlærstoler.

Sted og tema

Registrerte stoler er kommet fra befolkning i Troms fylke, nærmere bestemt Tromsøysund, Tromsdalen, Ibestad, Mjelde, Holmeneslåven, Balsfjord, Tromsø og Malangen. Tematisk forteller samlingen bl.a. om handelsteder, bondeinteriør, borgerlige hjem, arbeidsliv, familieliv, barnestell, barnelek, gravferdskikk, hverdag, fest, håndverk, levestandard og museumsvirksomhet.

Harmonium. Foto: Haugalandmuseene

Samsvar med innsamlingsstrategier

Haugalandmuseenes orgelsamling forteller om bedehus, musikkliv, interiør og foreningsliv i Haugesund og regionen. Harmonium er et dekorativt møbel og var en periode det viktigste instrumentet i folks hjem. I tillegg knyttes det til foreningsliv, da det gjerne ble brukt på bedehus og andre forsamlingshus. Dokumentasjon av bedehuset og religiøst liv i Nord-Rogaland har flere år vært et satsingsområde i museet. Men i vurderingen av orglene, viste det seg at bare ett av elleve orgel hadde vært i bruk i bedehus.

Symaskin. Foto: Dalane folkemuseum

6. Utforsk samlingens kontekst

Symaskinene er i hovedsak masseproduserte utenfor Norge. De er distribuert over hele den industrialiserte verden. Hvis noe gikk i stykker med Singermaskinen, kunne man gå til en hvilken som helst forhandler å skaffe riktig del. Masseproduksjon og massedistribusjon av gjenstander reiser nye og andre problemstillinger i forhold til gjenstander som ble produsert for hånd - ofte med en lokal eller personlig vri. Symaskinen er særlig interessant fordi den er den første mekaniserte gjenstanden som ble tatt i bruk i hjemmene. Historien om symaskinen handler om hvordan teknologien kommer til Dalane- og inn i de private hjem. Samlingen avspeiler det teknologiske gjennombruddet og viser utviklingen over tid - fra den spede begynnelse til maskinene ble allemannseie i siste halvdel av 1800-tallet da, for eksempel Singer lanserte Familiemaskinen.

Båtreisende ved Os i Hordaland.
Foto: Haugalandmuseene

7. Rådfør deg med andre

Haugalandmuseene har dokumentert historien til romanifolket som reiste i båt, gjennom intervjuer, innsamling av fotografier og objekter. Materialet som er samlet inn av museet betyr mye for de reisende. Viss-
heten om at vi forvalter deres kulturarv er viktig for dem som gruppe. Publiser-
ing av materialet og bruk av materialet i utstillinger kan heller ikke gjøres uten at den nasjonale minoriteten har uttalt seg om det.

8. Tilstand og miljø

Silkebåndet brukt som kantbånd øverst på flere av bringeklutene, var skrøpelig og ustabil. Bringeklutene som defineres å være i dårligst tilstand er MHB.003 19-2 og MHB.00630, som har løs eller nesten løs silkebåndkant og har akutt behov for konservering. Også MHB.1 1637 og MHB.14 104 er ustabile, med områder med løse perler som bør sikres og en mer grundig konserveringsvurdering bør utføres. Oppbevaringsmiljøet for bringeklutene er god, de ligger mørkt nedpakket i silkepapir i syrefri pappeske.

Bringeklut fra Skånevik. Foto: Haugalandmuseene

9. Sammenlign med lignende samlinger

Det finnes mangletrerasamlinger blant alle landets kulturhistoriske museer. De som til dels kan være overlappende med våre er Norsk Folkemuseum, som samlet inn gjenstander fra samme distrikt samtidig med Drammens museums første fagpersoner. I forhold til Buskeruds øvrige museer, som Hallingdal museum og Laagendalmuseet var trolig Drammens Museum tidligere på banene i forhold til innsamling og har dermed samlet en rekke unike og representative gjenstander som det ikke finnes så mange av.

Revisjon av mangletre. Foto: Drammen museum

Foto: Haugalandmuseene

10. Identifiser relaterte steder og objekter

Forhold mellom bygning og samling

Sjøhuset til Mikal Klovning på Utsira har stått uforandret siden det siste store sildefisket tok slutt, ca. 1955. Sjøhuset er fullt utstyrt for sildefiske. Det at både huset og interiøret står i sin opprinnelige kontekst, øker betydningen gjensidig. Den eldste delen av sjøhuset ble bygget i 1870-årene, en påbygning ble foretatt rundt 1900, og en siste endring av sjøhuset i 1932. Det er to sett båter og redskap i sjøhuset – ett knyttet til det eldre landnotfisket, det andre er knyttet til det yngre fisket med snurpenot.

Bygdemuseer har i stor grad samlet inn like gjenstander. Konsoliderte museer kan dermed ha mange samlinger som overlapper hverandre. Vurderinger av betydningen til enkeltobjekter, delsamlinger og hele samlinger i museene vil kunne gi et bedre styringsredskap i framtidig forvaltning og samlingsutvikling. Foto: Haugalandmuseene

Vurdering

I denne delen vurderes samlingens kunst- eller kulturhistoriske betydning. Vurderingene foretas på bakgrunn av informasjonen som er samlet, beskrevet og analysert under *Beskrivelse* - steg 1-10. Samlingen må kunne knyttes til minst et av de fire hovedkriteriene: *historisk verdi*, *kunstnerisk/estetisk verdi*, *forskningsverdi* og *sosial/religiøs verdi*, da disse kan stå alene som hovedgrunnlaget for hvorfor en samling er betydningsfull. Betydningen kan deretter justeres opp eller ned ved å undersøke de fem sammenlignende kriteriene: *proveniens*, *sjeldenhet/representativitet*, *tilstand og helhet*, *relevans for museet* og *opplevelsesverdi*.

Hovedkriterier

De fire hovedkriteriene er *historisk verdi*, *kunstnerisk/estetisk verdi*, *kunnskaps- og forskningsverdi* og *sosial/ religiøs verdi*. Under hvert kriterium følger en rekke hjelpespørsmål som bidrar til å avgjøre hvilken betydning eller verdi en samling har, og hvilken mening den kommuniserer. En samling kan være betydningsfull selv om den bare hører inn under ett av kriteriene. De fleste kulturhistoriske samlinger har en historisk verdi. Noen samlinger, for eksempel folkekunst og kunsthåndverk, kan ha både historisk og kunstnerisk verdi. Kunstsamlinger vil i større grad kun ha en kunstnerisk og estetisk verdi.

Historisk verdi

En samling eller et objekt kan ha historisk verdi uavhengig om proveniensen er kjent eller ei. Det er viktig å vurdere hvilken historisk epoke, hendelse, den forteller noe om. Spørsmålene er mest relevante for kulturhistoriske samlinger, men kan være relevante for andre samlinger. Kjent proveniens kan øke den historiske verdien. Historisk betydningsfulle objekter kan være både masseproduserte og unike. Still følgende spørsmål:

- Kan samlingen eller objekter i samlingen knyttes til en bestemt person, gruppe, hendelse, sted eller aktivitet i fortiden?
- Forteller samlingen om en bestemt periode, prosess, tema, utvikling, tidsbilde eller livsmønster?
- Hvordan og i hvilken grad bidrar samlingen til å forstå en periode, et sted, en aktivitet, en person eller hendelse?

Kunstnerisk og estetisk verdi

Disse kriteriene er mest relevante for kunsthåndverk og kunsthåndverk, men kan også brukes på kulturhistoriske samlinger. For fotografi er det viktig å definere om det er fotografiske verk eller bilde, men objektene trenger ikke å være kunstverk for å ha kunstnerisk verdi. Folkekunst kan ha en høy kunstnerisk verdi. Tilsvarende kan amatørkunst, som skipsmalerier, ha lav kunstnerisk verdi, men høy historisk verdi. Still følgende spørsmål:

- Viser objektet eller samlingen en høy grad av kreativitet, originalitet, håndverk eller teknikk i sin utførelse?
- Er det noe originalt eller innovativt ved objektet/samlingens design, form eller funksjon?
- Er samlingen et godt eksempel på en stilperiode, design, kunstnerisk skole eller en kunstners verk?
- Er objektet/samlingen et godt eksempel på en utvikling eller en essensiell fase i kunstnerskapet?
- Oppleves objektene/samlingen som vakker, tiltalende eller velproposjonert?

Kunnskaps- og forskningsverdi

Her må en vurdere om samlingen brukes i forskning i dag, eller om den kan få forskningsverdi i framtiden. Eldre dokumenter og fotografier kan utgjøre viktig materiale for forskere. Folkekunst, tekstiler og redskaper kan gi oss verdifulle kunnskaper om eldre håndverk og teknikker. Forskning på kunst kan gi ny kunnskap om kunstnere, teknikker og kunstens rolle i samfunnet til ulike tider. Still følgende spørsmål:

- Har samlingen eller deler av den interesse for forskere i dag? Kan samlingen være en viktig kilde til kunnskap som ikke finnes andre steder?
- Utgjør objektet eller samlingen en viktig ”brikke” i en spesiell prosess, teori eller oppdagelse?
- Er samlingen samlet inn/bevart på grunn av informasjonen som kan leses ut av den? Eksempel her er muntlige kilder, intervjuer, dokumenter, bøker og andre objekter.

Sosial og åndelig verdi

Sosial/åndelig verdi er alltid knyttet til en gruppe. Tilknytningen må være i samtiden – her og nå. Gruppen bør kontaktes og uttale seg om hva samlingen betyr for dem. Hvis det er samlinger som har vært viktige for en gruppe i fortiden,

har de historisk verdi. Religiøse objekter som ikke lenger er i bruk, har historisk eller kunstnerisk/estetisk verdi. Still følgende spørsmål:

- Har objektet eller samlingen en spesiell religiøs, åndelig, politisk eller sosial betydning for en gruppe i dag? Hvorfor er det viktig for dem?
- Er det spesielle ideer, skikker, tradisjoner eller praksiser assosiert med samlingen for noen grupper?

Sammenlignende kriterier

De fem sammenlignende kriteriene er *proveniens, sjeldenhet/representativitet, tilstand og helhet, relevans for museet og opplevelsesverdi*. Disse kriteriene kan ikke alene gi en samling betydning, men kan stå sammen med et eller flere av hovedkriteriene. En samling eller enkeltobjekter som har stor historisk verdi og god proveniens kan tillegges større betydning enn en samling med liten eller ingen proveniens. Likeså kan en samling eller enkeltobjekter som har stor historisk verdi, men med dårlig tilstand, tillegges mindre betydning enn en samling som er i god tilstand. Sjeldenhet og høy relevans for museet kan i noen tilfeller veie opp for dårlig tilstand, og samlingen eller objektet kan tillegges en større betydning enn først antatt.

Proveniens

Proveniensen er essensiell i vurdering av betydning. Å kjenne til proveniens gjør museet i stand til å fortelle viktige og interessante historier som kanskje ble avdekket i undersøkelsen av proveniens. Hvis objektene mangler proveniens, er det en fare for at historien og opprinnelsen til objektene kan være forfalsket, særlig for kunst. Kjennskap til proveniens kan ofte være avgjørende for å tillegge samlingen og objekter en stor betydning. Besvar følgende spørsmål:

- Er samlingen eller deler av den spesielt godt dokumentert i forhold til lignende objekter eller samlinger?
- Hvem laget, eide eller brukte samlingen?

- Er opprinnelsen til samlingen godt dokumentert?
- Er proveniens på samlingens objekter troverdig?

Sjeldenhet/representativitet

Noen ganger er tilfanget av objekter stort. I kulturhistoriske museer, kan innsamlingen av noen gjenstandstyper ha pågått over en periode på hundre år. For å skille viktige gjenstander fra mindre viktige, kan spørsmålet om sjeldenhet eller representativitet bidra til å vekte en samling opp eller ned. Samlinger som har god tilstand, er godt dokumentert og typiske for en historisk periode, kan være representative og tillegges en stor betydning. Besvar følgende spørsmål:

- Skiller samlingen eller deler av den seg ut ved å ha sjeldne kvaliteter?
- Er den representativ i forhold til tid og rom?
- Er samlingen eller deler av den enestående, unik eller truet?
- Er samlingen særlig godt dokumentert?
- Hvordan er samlingen representativ i forhold til kunstnerskapet?

Tilstand og helhet

Sammen med proveniens, kan tilstanden på objektene og samlingen vekte betydningen av en samling opp eller ned. God tilstand, kombinert med god proveniens kan gi objekter en stor betydning. Dårlig tilstand, kombinert med dårlig proveniens, kan gi liten betydning. Besvar følgende spørsmål:

- Er tilstanden god i forhold til lignende objekter/samlinger?
- Er samlingen eller deler av den intakt eller komplett, fungerer den/det?
- Er tilstanden original, uendret, er reparasjoner, endringer eller bruksspor synlige? Har restaurering vært utført av fagfolk?
- Består samlingen av enkeltdeler som sammen utgjør en tilfredsstillende helhet?

Relevans for museet

Dette punktet handler om samlingens evne til å formidle spesielle tema som er relatert til organisasjonen formål, samlingspolitikk og strategiplaner. Når en vurderer samlingens relevans for museet, er det viktig å tenke at selv om samlinger kan ha historisk verdi, har den ikke nødvendigvis relevans for museet. Kunstsamlinger og enkelte kulturhistoriske samlinger kan i noen tilfeller generere inntekter til organisasjonen. I andre tilfeller kan klausuleringer og tvist om opphavsrett begrense museets muligheter til å dokumentere, bevare og vise fram en samling. Besvar følgende spørsmål:

- Hvordan er samlingen relevant for museets formål, visjon, samlingspolitikk og strategier?
- Har samlingen en spesiell stilling i museet i forhold til andre objekter/samlinger?
- Hjelper det å tolke aspekter av dets plassering og kontekst? Står samlingen i sitt opprinnelige miljø?
- Blir objektet/samlingen brukt til formidling, utstillinger eller undervisning? Spiller det en særlig rolle i utstillinger?
- Kommer det henvendelser om materialet til museet fra allmennheten eller for forskning?
- Er det gjengitt eksemplarer av bilder i publikasjoner, på sosiale medier eller lignende?
- Genererer objektet/samlingen inntekter til organisasjonen? Trekker det besøkende? Er det avgjørende for omdømmet til organisasjonen eller hvor velkjent den er? (PR, spin-off)
- Er det begrensninger knyttet til bruk av objektene i form av klausuleringer, opphavsrett eller personvern? Har museet skriftlig avtale om overdragelse av samlingen/hva sier den skriftlige avtalen om evt. begrensninger? Eller motsatt – er vi pliktige til å vise fram samlingen til enhver tid?
- Er noen objekter etisk eller moralsk problematiske?

Opplevelsesverdi

Opplevelse av både naturlige og menneskeskapt objekter kan vurderes her. Vekker samlingen positive eller negative reaksjoner? Vekker samlingen en personlig eller spesiell reaksjon? Objektene påvirkning avhenger av hvordan de kan sees og oppleves. Kan musikkinstrumentet spilles på eller høres? Kan maskinen startes? Lukt, lyd, taktile kvaliteter og andre aspekter ved samlingene som ikke er tilgjengelige for publikum kan også dokumenteres her. Besvar følgende spørsmål:

- Vekker samlingen en sterk sanseopplevelse (lukt, lyd, smak, følelse, syn) hos publikum?
- Utstråler samlingen en bestemt atmosfære, vekker det bestemte minner, gjenkjennelse eller følelser?

Eksempler

Foto: Gudbrandsdalsmusea

Historisk verdi

Nesten alle gjenstandar er tilknytt bondemiljøet i Nord-Gudbrandsdalen, og representerer såleis ein materialkultur frå det sjølveigande bondesjiktet. Samstundes tilhøyrar nok kunstnarane eller produsentane av mange av desse gjenstandane ein handverkar- eller husmannsstand. Sett under eit er samlinga et lokalspesifikt vitnesbyrd om den klassiske folkekunsten si stordomstid frå 1740-1840 innan treskurd og til dels rosemåling. Meir overgripande er samlinga også eit vitnesbyrd om den handverksbaserte produksjonen, bygdehandverket og det sjølvgjorde, i det førindustrielle bondesamfunnet.

Flyktninger, 1952. Foto: Haugesund Billedgalleri

Kunstnerisk verdi

Trygve Goa regnes som en av landets fremste linosnittere. Samlingen er spesiell i nasjonal sammenheng i den forstand at den gir et svært godt innblikk i en kunstners utvikling og modning, fra den spede starten i 1952, til de helt siste månedene og ukene i 2014, med skisser som aldri skulle bli fullført. Samlingen er et svært godt eksempel på en ekspressiv modernisme, der det formale veier like tungt som det innholdsmessige. Trygve Goas kunstneriske uttrykk er originalt og nyskapende. Han har sin gjenkjennelige grafiske «strek» og uttrykk. Med knappst mulige virkemidler søkte han å oppnå et maksimalt uttrykk og innhold. Goa hadde en liten produksjon og lave opplag. Han var svært nøye med hva han regnet som ferdige arbeider og hva han ville slippe fra seg.

Foto: Haugalandmuseene

Opplevelsesverdi

Tjærebredde båter, hverdagsgjenstander fra barndommen eller skolepulten med hjerte risset inn, kan vekke minner og følelser. Opplevelsesverdi kan ikke måles, men kan bidra til å forstå publikums opplevelser av objekter og samlinger. Særlig for syns- og hørselshemmede kan lukt, lyd og taktile kvaliteter gi viktige opplevelser.

Ploger og hestehakker som kom til museet i 1981, i forbindelse med innsamling av nyere landbruksminne i Rogaland. En vurdering av museets plogsamling ga en nødvendig oversikt og innsikt i hvilken del av landbrukshistorien samlingen kan fortelle noe om. Viktige spørsmål å stille seg er hvor mange ploger og arder vi trenger vi for å bevare og formidle denne historien. Foto: Haugalandmuseene

Konklusjon

Metoden legger opp til en kvalitativ og beskrivende konklusjon der en argumenterer for *hvorfor* en samling eller objekter har stor eller liten betydning. Grunlaget for argumentasjonen ligger i beskrivelsen og vurderingen som er foretatt, og resultatet blir en konsis og gjennomarbeidet konklusjon som kan legges inn i samlingsdatabasen og presenteres for et bredere publikum.

Med utgangspunkt i de fire hovedkriteriene, anbefales det å konkludere med stor eller liten betydning, som igjen kan vektas opp eller ned med de sammenlignende kriteriene.

Besvar følgende:

- Trekk ut essensen av vurderingene gjort på samlingen
- Begrunn hvorfor og hvordan samlingen er av betydning
- Prioritering av noen objekter fremfor andre bør komme fram i oppsummeringen
- Oppsummeringen skal kunne tåle å stå alene

Tiltak

Eventuelle tiltak beskrives her. Et eget skjema for tiltak (vedlegg 6) kan også benyttes. Tiltak kan være aksesjon, katalogisering, konservering, bevaring, sikring og digitalisering, tilgjengeliggjøring, avhending eller andre små og store tiltak som kan bidra til bedre oversikt, bevaring eller tilgjengeliggjøring. Ved en eventuell avhending anbefales det å bruke *Retningslinjer for avhending*¹³.

Vedlegg

Vedlegg 1: Oversiktsskjema

Vedlegg 2: Fotoskjema

Vedlegg 3: Hjelpeskjema for tilstandsvurdering

Vedlegg 4: Definisjon av tilstand

Vedlegg 5: Definisjoner på oppbevaringsforhold

Vedlegg 6: Skjema for tiltak

¹³ Kulturrådet 2015.

Vedlegg 1: Oversiktsskjema

Avdeling:

Samling:

Utført av:

Oversiktsskjema skal følge fotoskjemaet og den endelige vurderingsrapporten

Objektnr.	Betegnelse	Presisert betegnelse	Plassering	Primus	Katalog	Protokoll	Foto-nr.

Eksempel Plog

Objektnr.	Betegnelse	Presisert betegnelse	Plassering	Primus	Katalog	Protokoll	Foto-nr.
MHB.00108	Plog	Metallplog	Loft	x	x		21
MHB.00109	Plog	Grindplog	Lanbruksmagasin	x	x		1
MHB.00178	Plog	Grindplog	Lanbruksmagasin	x	x		3, 4

Aksesjon	Bruk	Tilstand / helhet	Beskrivelse	Publisert	Tiltak gjennomført (dato, sign)

Aksesjon	Bruk	Tilstand / helhet	Beskrivelse	Publisert	Tiltak gjennomført (dato, sign)
1932	Skåre, Gard	Svært rustet.	Metallplog med vridd veltefjøl som velter mot høyre. To håndtak, ytterste del i tre. Har vært rødmalt.		
1932	Skåre, Steinsnes		Grindplog. Vridd veltefjøl i jern. Jernkniv, jerndrag og ensidig jernskjær. Skråstilt håndstand på grind. Publisert: Steinsnes 1946: 66f.	x	
1932	Skåre, Kalland	God stand, men mangler kniv.	Grindplog. Rett veltefjøl av tre. Jernbeslag på tosidig skjær. Jerndrag.	x	

Vedlegg 2: Fotoskjema

Avdeling:

Samling:

Utført av:

Fotoskjema skal følge oversiktsskjemaet og vurderingsrapporten

Foto nr	Dato	Plassering	Opplysninger

Vedlegg 3: Hjelpeskjema for tilstandsvurdering

Navn:

Sted:

Dato:

Årsak til undersøkelse:

Navn/ betegnelse delsamling:

Objekttype:

Antall objekter som vurderes:

1. Dokumentasjon og undersøkelsesmetode				
I. Eksisterer tidligere undersøkelser/ rapporter?	Ja:	Nei:	Antall:	Tittel rapport(er):
II. Hvilke undersøkelsesmetoder er brukt?	Visuell observasjon: ☐ Visuell observasjon og analyser: ☐ Ikke inngripende analyse: UV-lys: ☐ IR-lys: ☐ røntgen: ☐ XRF: ☐ Annet: <input type="text"/>			Kommentar:
	Inngripende analyse: kjemisk test: ☐ prøve tatt av objektet: ☐ Annet: <input type="text"/>			

2. Oppbevaringsmiljø og innpakning av gjenstanden		
Objektnummer	Beskrivelse av oppbevaringsforhold, innpakningsmateriale ¹ :	Vurdering av oppbevaringsforhold ² :

¹ Åpen oppbevaring uten pakkematerial eller innpakket: eske/plast/papir/eventuelt annet.

² Her settes en vurdering av bevaringsmiljøet på nåværende tidspunkt. Se eventuelt hjelpeskjema for definisjon av oppbevaringsforhold.

3. Beskrivelse av tilstand ³

Objektnummer	Deformasjon Brett Vridning Krympet Slagpunkt Bølgedannelse/ løst lerret ringsforhold, innpakningsma- teriale ¹ :	Strukturell skade Løse deler Brudd/rift/revne Ripe Krakelering Avskalling Gnisseskader Løst fargelag/kull/ pigmenter/ forylling/overfla- temateriale Tap fargelag/kull/ pigmenter/ forylling/over- flatemateriale	Avsetting Støv løstsittende Støv/smuss Flekk/skjold Utfelling som salter/korrosjon/ produkter fra materialet Vannskjold	Fargeforandring Mørkere Lysere Gulnet Falmet Forandring glans Gulnet ferniss/lakk/voks	Skadedyr/krise- skader Skadedyr (beskriv) Mugg/ mikro- organismer Vandalisme (dokumenter) Brannskade (dokumenter)

4. Ekstra opplysninger om objektet, belyser tilstand

Objektnummer	Tekstur: beskriv objektets tekstur Glatt/ru Klissete/seig/tørr Myk/hard	Lukt: avgir objektet en bestemt lukt?	Er objektet tidligere satt inn med helse- skadelige kjemika- lier? Eksempelvis insekt- drepende kjemikalier	Spor av tidligere repa- rasjoner/bruksspor? (Beskriv kort hva du ser)

5. Tilstandsvurdering: begrunn dine valg⁴

Objektnummer	Svært god	God	Tilfredsstillende	Dårlig	Kritisk

³ Skadebildet vil variere fra objekt til objekt, velg de skadebeskrivelsene som passer for dine objekter/delsamling. Ta bort/legg til skadebeskrivelse etter behov.

⁴ Tilstandsvurdering settes etter resultatet fra punkt 3. beskrivelse av tilstand. Se hjelpeskjema for definisjon av tilstand.

Vedlegg 4: Hjelpeskjema for definisjon av tilstand

Svært god	Ingen skade eller forfall, utstillingsklar ¹ .
God	Små skader som ikke forstyrrer det helhetlige inntrykket av objektet, ingen/svært lite forfall og er stabil.
Tilfredsstillende	Skader/forfall på overflaten som forstyrrer det helhetlige inntrykket/mindre strukturelle skader, men er stabil.
Dårlig	Strukturelle /overfladiske skader og er ustabil/skjør. Håndtering/bruk medfører risiko for at flere skader oppstår.
Kritisk	Hovedpart av objektet har strukturelle skader/forfall. Tilstanden er så strukturelt ustabil/skjør at objektet ikke kan håndteres uten at skader oppstår. /Det pågår en aktiv nedbrytning/forfall i materiale som ikke lar seg stagnere uten en konserveringsbehandling.

¹ Her menes det skade eller forfall som har skjedd i museets eie, ikke eksempelvis slitasje etter bruk.

Vedlegg 5: Definisjon på oppbevaringsforhold¹

Svært gode	Svært gode forhold er magasiner og lokaler som i størst mulig grad sikrer gjenstandsmaterialet mot nedbryting og negativ påvirkning av noe slag, i forhold til klimatiske faktorer, lys, forurensing, skadedyr, brann, tyveri, orden og tilgjengelighet.
Tilfredsstillende	Tilfredsstillende forhold innebærer at materialet blir oppbevart i lokaler der det ikke brytes ned. Mindre forbedringer vil kunne tilfredsstille kravene til optimal magasinering. Selv om oppbevaringsforholdene ikke er optimale, kan de tilfredsstille behovet for lavere prioriterte deler av samlingene.
Ikke tilfredsstillende	Ikke tilfredsstillende forhold innebærer at det er behov for større tiltak for å oppnå tilfredsstillende oppbevaringsforhold for gjenstandsmaterialet. Et alternativ er at samlingene blir flyttet. Ikke tilfredsstillende forhold kan også innebære at lokalene er overfylte og vanskelige å finne fram i.
Dårlig	Dårlige forhold innebærer en umiddelbar fare for at samlingene ødelegges og at lokalene er uegnet til formålet. Enten må materialet flyttes, eller oppbevaringsforholdene må forbedres ved svært omfattende tiltak.

¹ Definisjoner er hentet fra Kulturrådets museumsstatistikk.

Vedlegg 6: Skjema for tiltak

Signatur og dato fylles inn når tiltaket er utført. Tiltakspunktene kan endres/slettes/legges til ettersom behov for den enkelte vurdering.

Objektnr.	Betegnelse	Revisjon ¹	Innlemmes i samlingen	Avhende	Forbedring av oppbevaring	Flytte til annet magasin	Konservering	Publiseres på DIMU

¹ Om dette ikke allerede er utført.

Litteratur

Assessing Museum Collections – Collection valuation in six steps 2014, Cultural heritage Agency, Nederland.

<http://cultureelerfgoed.nl/sites/default/files/publications/assessing-museum-collections.pdf>

The UCL Collections Review Toolkit 2009. Final College London`s Collections (UCL).

https://www.ucl.ac.uk/museums/our-work/best-practice/collections-review/CR_Toolkit_

Leden, Siv, 2014: Prioritering i bygningssamlinger. Bygningsforvaltning i museer. Metode for prioritering i bygningssamlinger, Kulturrådet. <http://www.kulturradet.no/documents/10157/4f72e1c2-bf4c-46ad-a2f7-aea49a381988>

Luger, Tessa , 2011.: A new method for assessing the value of collections. Theory and history of conservation, ICOM-CC, CIDOC konferanse i Lisboa.

Museum Mangfold, minne, møtestad, NOU 1996:7.

Reed, C et al, 2009: Reviewing Significance: a framework for assessing museum collections`significance, management and use, Renaissance East Midland Museums (REM).

Reed, C 2012: Reviewing Significance 2.0. <http://www.collectionstrust.org.uk/item/1196-reviewing-significance-2-0>

Russell, R., and K. Winkworth, 2001. [significance] – a guide to assessing the significance of cultural heritage objects and collections, Heritage Collections Council.

Russell, R., and K. Winkworth. 2009. Significance 2.0: a guide to assessing the significance of collections, 2nd ed. Collections Council of Australia.

<http://arts.gov.au/sites/default/files/resources-publications/significance-2.0/pdfs/significance-2.0.pdf>

UNESCO, 1972. Convention concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage <http://whc.unesco.org/archive/convention-en.pdf>

Retningslinjer for avhending. Kulturrådet, 2015

Framtidas museum. Forvaltning, forskning, formidling, fornying. St. meld. nr. 49 (2008- 2009)

<https://www.regjeringen.no/contentassets/623a144b4e9a4efc8aefe1d73a406771/no/pdfs/st-m200820090049000dddpdfs.pdf>

Vel bevart – Tilstandsvurdering av museumssamlinger, 2009. ABM-skrift #59. <http://www.kulturradet.no/documents/10157/eea05e47-db8a-4fe2-a6d5-f2bc0465f8ab>

Why do we have it? A Significance Process and Template, Museums Archives and Libraries, 2013.

CyMAL, Museums Archives and Libraries Wales) http://swfed.org.uk/images/resources/Collections/AD/Why_do_we_have_it.pdf

Kulturrådet
Mølleparken 2
Postboks 8052 Dep
N-0031 Oslo

Tlf: +47 21 04 58 00

post@kulturradet.no
www.kulturradet.no